

Марина Олександрівна КОЛЕСНИК,
(Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ, м. Суми)

Наталія Олександрівна ПРИБИТКОВА,
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, м. Харків)

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ СПЕЦІАЛЬНИХ (ГАЛУЗЕВИХ) ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

З'ясовано, що принципи кримінального права – це ключові, фундаментальні, вихідні принципи, ідеї, які лежать в основі функціонування відповідної галузі права. Зазначається, що принципи становлять не лише ідеологічну основу кримінального права, вони безпосередньо залежать від напрямків розвитку цієї галузі права, а також функціонування правовідносин, регулювання та впорядкування яких спрямоване на ді. норм досліджуваної галузі права. Підкреслено важливість урахування в подальших дослідженнях взаємозв'язку динаміки принципів залежно від процесів, що відбуваються в суспільстві, та їх збалансованості/ узгодженості. Найменші зміни в суспільстві повинні відображатися в перебудові сутності заснованих на них принципів.

Ключові слова: *принципи права, принципи кримінального права, класифікація, загальні правові принципи, спеціальні принципи.*

Постановка проблеми. Кримінальне право, як і будь-яка інша галузь права будується на основі відправних начал, вихідних ідей, які прийнято

називати принципами. Останні формують не тільки ідейну основу відповідної галузі праві, а й визначають вектори її розвитку. Вказані принципи є різноманітними за своєю природою та змістом, втім, у науковій літературі їх, як правило, поділяють на дві групи загальні та спеціальні. Так, якщо зміст загальноправових принципів досить змістовно розкривається у науковій літературі, то проблематика визначення спеціальних принципів кримінального права є досить актуальною.

Окремі теоретичні аспекти, пов'язані з принципами кримінального права, знаходили своє втілення у наукових працях провідних вітчизняних дослідників. У своїй статті «Характеристика галузевих принципів кримінального права України» В. В. Лактіонова та І. О. Таран формулюють засадниче для нашого дослідження твердження про те, що основою галузі права виступають принципи. При чому дослідники розглядають принципи як соціальні явища. Ми ж вважаємо, що потребує подальшого осмислення розуміння принципів як комплексів соціальних явищ.

У навчальному посібнику «Правознавство» В. В. Молдован замислився над сутністю принципів права як таких крізь призму правового позитивізму, що дає нам змогу осмислити сутнісне бачення принципів у загальній теорії права, доповнивши його окремими власними судженнями, зокрема щодо необхідності більш широкого погляду на їх сутність.

А. М. Колодій у своїй монографії «Принципи права України» аналізує ознаки принципів права як певні вектори їх розвитку, які у своїй сукупності дозволяють нам суттєво розширити бачення сутності принципів права та сформувані на основі цього окремі позиції в контексті досліджуваної проблематики.

Є. М. Вечерова у своїй статті «Принципи кримінального права: нормативний вимір» розглядає вже сутність принципів кримінального права, у тому числі осмислюючи роль останніх у процесі протидії злочинності, що наштовхує нас на окремі думки з цього приводу.

Окремі ознаки даних принципів можливо розглянути більш глибоко з урахуванням провідних тенденцій вітчизняної правової науки. Зокрема, В. О. Самотієвич у своїй статті «До питання обмеження суддівського розсуду під час призначення покарання», а також О. О. Дудоров та М. І. Хавронюк у навчальному посібнику «Кримінальне право» досліджують сутність окремих спеціальних (галузевих) принципів, закладаючи тим самим основу для подальшого осмислення нами на основі їх позицій окремих інших принципів та їх ознак. Не лише вітчизняні науковці, але і зарубіжні дослідники свої праці присвячують розумінню сутності галузевих принципів кримінального права.

М. Горунеску виділяє окремі категорії принципів, які є доволі інноваційними для вітчизняної доктрини кримінального права та наштовхують авторів на окремі судження.

Мета цієї статті полягає у тому, щоб на основі ґрунтовного аналізу наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства з огляду на стрімкий науково-технічний розвиток людства, а також перебудову норм

кримінального права під реалії правового режиму воєнного стану встановити коло та розкрити сутність та зміст спеціальних (галузевих) принципів кримінального права.

Задля досягнення вказаної мети необхідно вирішити наступні **завдання**.

1. З'ясувати місце спеціальних принципів кримінального права у ході змістовної та якісної характеристики сутності та змісту відповідної галузі права.

2. З'ясувати сутність принципів права взагалі та кримінального права зокрема.

3. З'ясувати, яку роль відіграють спеціальні принципи кримінального права у ході формування ідейної основи кримінального права, розвитку цієї галузі права, а також й функціонування правовідносин, на врегулювання та упорядкування яких спрямована дія норм досліджуваної галузі права.

4. Навести рекомендації для наукової спільноти у ході подальшого осмислення проблемних питань, пов'язаних із спеціальними принципами кримінального права.

5. Виокремити та надати характеристику ключовим спеціальним принципам кримінального права.

Для досягнення мети статті та виконання поставлених завдань використовувалися загальнонаукові методи пізнання. Звернення до діалектичного методу забезпечило вивчення розвитку явищ і процесів у взаємозв'язку і взаємозалежності, що дозволило розкрити сутність принципів права як таких, сформувати розуміння спеціальних (галузевих) принципів кримінального права, окреслити їх ознаки та види. За допомогою системного методу спеціальні (галузеві) принципи кримінального права розглядалися як цілісна система, кожен з елементів якої має свої характерні особливості.

Виклад основного матеріалу. Розпочнемо наше дослідження з осмислення сутності принципу права як такого.

В. В. Лактіонова та І. О. Таран зазначають, що «основою різних галузей права є принципи, які становлять собою основне вихідне положення, те, на базі чого взагалі побудована та чи інша галузь права. Вони є первинними інструментами, що конкретизують та уточнюють застосування правових засобів організації суспільних відносин»¹. Досить цікавою є позиція дослідниці щодо розгляду принципів як соціальних явищ. Проте ми стоїмо на тому, що принцип має у своїй основі цілісні та стійкі комплекси соціальних явищ, які позначаються на життєдіяльності людини, формуючи у своїй сукупності певні базові умови, закладаючи основи здійснення кожного окремої соціальної взаємодії.

Аналізуючи загальну сутність принципів права варто згадати комплексний погляд на дану проблематику О. Ф. Скакун, що розуміє під

¹ Лактіонова В.В., Таран І.О. Характеристика галузевих принципів кримінального права України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3. С. 214–216.

принципами права «об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які ставляться до учасників суспільних відносин з метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів. Іншими словами, це є своєрідна система координат, у рамках якої розвивається право, і одночасно вектор, який визначає напрямок його розвитку»¹. Дана позиція наштовхує нас на роздуми про те, що принципи права постійно перебувають у русі, трансформуючись, перебудовуючись під мінливі вимоги даної системи координат. Процеси цифровізації, мемізації, кліпового мислення, окремі світоглядні особливості філософії постмодерну, поява нових джерел комунікації, науково-технічний прогрес, що знаходить наразі свій вияв у зародженні штучного інтелекту – усі ці чинники і ще сотні інших об'єктивно трансформують кожен окремий принцип права, а також їх сукупність, позначаючи ту реальність, дослідження якої і покладається на наукове середовище.

В. В. Молдован переконливо доводить, що «принципи права - це основні ідеї, вихідні положення, які закріплені в законі, мають загальну значущість, вищу імперативність (веління) і відображають суттєві положення права. Вони впливають на весь процес підготовки нормативно-правових актів, їх видання, встановлення гарантій дотримання правових вимог»². У цілому погоджуючись з позицією дослідника, ми також вважаємо доволі суперечливим твердження щодо обов'язкового закріплення принципів права в законі. Так, на наше глибоке переконання, на рівні нормативно-правових актів мають закріплюватися найважливіші принципи, що регулюють окрему сферу. Такі принципи закладають вектор діяльності, формують основу, що знаходить своє відображення у напрямках діяльності, завданнях, обов'язках, повноваженнях. У той же час коло принципів є значно ширшим та не може зводитись до положень окремого нормативно-правового акту. Саме це відкриває простір для наукової думки в даному напрямку.

Відповідно до позиції А. М. Колодія «ознаками принципів права є: регулятивність; внутрішня єдність, що простежується в їх системно-структурній внутрішній збалансованості, несуперечності, інтегрованості і водночас диференційованості на певні види; їх об'єктивна обумовленість, тобто їх відповідність характеру суспільних відносин, економічних, політичних, ідеологічних процесів, що відбуваються у суспільстві; матеріалізація їх у праві шляхом безпосереднього формулювання у нормах права (текстуального закріплення) або виведення принципів права із змісту нормативно-правових актів (змістовне закріплення); їх історичність»³. Зауважимо, що дослідник піднімає архіважливу в даному контексті проблему – співвідношення динамічності принципів залежно від тих

¹ Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум: Ун-т внутр. справ, 2000. С. 221.

² Молдован В. В., Чулінда Л. І. Правознавство : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2010.

³ Колодій А. М. Принципи права України : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 1998. С. 165.

процесів, що відбуваються в суспільстві, та їх збалансованості та узгодженості. Це означає, що навіть найменші зміни в суспільстві мають знаходити своє відображення у перебудові на їх основі сутності принципів. При цьому принципи не мають суперечити закону, а лише доповнювати його положення, органічно із нього випливати. Ця відповідальна задача покладається, у першу чергу, на наукову спільноту і вимагає ґрунтовного підходу до даного питання через призму реалізації кожного окремого принципу в конкретних суспільних відносинах.

О. В. Сачко, В. М. Тертишник та О. Г. Кошовий вказують, що «сутність та зміст принципів права напряду залежать від того, нормами якої галузі права суспільні відносини регулюються. Принципи права – сформовані в процесі розвитку правосвідомості та природного права та закріплені в законах, міжнародних правових актах і правових позиціях Європейського суду з прав людини, основоположні морально-правові фундаментальні ідеї, які в силу свого змісту і цінності є фундаментом правничої стратегії, визначають доктринальну цінність правової системи, гармонізують всю систему правових норм, виступають першоджерелом окремих інститутів і норм права (є генетичною підвалиною, хромосомним набором системи права), надають глибокої єдності регулятивним механізмам права, визначають особливості й доктринальні якості галузі права, дають юридичну базу для тлумачення конкретних норм та вирішення суперечливих питань, сприяють правильному пізнанню та застосуванню норм права, служать основою й вихідним положенням для подальшого розвитку правничої доктрини та законодавчих актів»¹. Слід відмітити ґрунтовний підхід дослідників, проте доволі неоднозначною, на нашу думку, є позиція про те, що принципи є виключно морально-правовими ідеями. Дійсно, морально-етична складова є базовою для окремих принципів, зокрема верховенства права, поваги до честі та гідності, проте принцип законності, наприклад, зводиться не до морального вибору, а до суворого, однозначного дотримання вимог законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють певну діяльність. З огляду на це доречніше, на нашу думку, вести мову саме про фундаментальність принципу без акцентування уваги на моральній складовій.

П. Л. Фріс обґрунтовує, що принципи кримінального права – це фундаментальні ідеї, які лежать в основі побудови кримінального права, визначають його систему та методи реалізації².

Принципи кримінального права мають особливе значення. Формування кримінальної політики, процес законодавчої діяльності, правозастосовна практика мають відтворювати основний зміст та сутність керівних ідей, принципів кримінального права, відповідати їм. Принципи не

¹ Сачко О.В., Тертишник В.М., Кошовий О.Г. Принципи права в інтеграційній доктрині вдосконалення кримінального законодавства. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 3. С. 66-70.

² Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник для студентів вищих навчальних закладів. 2-ге видання, доповнене і перероблене. Київ : Атіка, 2009. С. 13.

лише вказують шляхи розвитку законодавства, але й стримують його в певних межах, забезпечують стабільність, послідовність, єдність правових приписів. Суди мають орієнтуватися на принципи у своїй правозастосовній діяльності, приймати рішення відповідно до «духу» вимог кримінально-правової політики¹. Так, у цілому поділяючи погляд дослідника, зазначимо, що в контексті кримінального права спеціальні принципи також важливі і для розвитку кримінального процесу, криміналістики, кримінології, адже формують розуміння тих загальних положень, що суттєво впливають і на розвиток вказаних дисциплін.

Є. М. Вечерова дійшла до висновку, що принципи кримінального права – це керівні ідеї, які носять об'єктивно-суб'єктивний характер, віддзеркалюють найкращі надбання суспільства в правовій сфері, ґрунтуються на соціальній справедливості і визначають квінтесенцію протидії злочинності засобами кримінального права. Будучи структурним елементом кримінального права, принципи кримінального права у своїй сукупності акумулюють нормативність кримінального права як найсуттєвішу його властивість і тим самим відображають закономірності, що притаманні кримінальному праву². Акцентуючи увагу на широті погляду дослідниці, ми вважаємо доречним зауважити, що самі по собі принципи кримінального права, на нашу думку, не можуть виступати квінтесенцією протидії злочинності. У цьому аспекті доречніше говорити про міжгалузеві принципи, характерні для кримінального права, кримінології, кримінального процесу та криміналістики, які у своїй сукупності та єдності як раз і складають основу протидії злочинності.

Таким чином, можна зазначити, що принципи кримінального права – це ключові, основоположні, вихідні засади, ідеї, які лежать в основі функціонування відповідної галузі права. Варто звернути й увагу на те, що принципи формують не тільки ідейну основу кримінального права, від них також наряду залежать напрямки розвитку цієї галузі права, а також й функціонування правовідносин, на врегулювання та упорядкування яких спрямована дія норм досліджуваної галузі права.

Осмилюючи питання багатоманітності принципів кримінального права, румунський дослідник М. Горунеску виділяє три категорії принципів: принципи, що впливають з основоположних принципів права, принципи, що впливають з політики кримінального права, і основні принципи кримінального права³.

Вказані принципи є багатоманітними за своєю природою, сутністю та змістом, а тому їх традиційно у вітчизняній правовій думці поділяють на три великі групи: загальноправові, міжгалузеві та спеціальні (галузеві). Так,

¹ Меркулова О.В., Конопельський В.Я. (ред.). Кримінальне право України: Загальна частина: підручник. Одеса, 2017. С. 30.

² Вечерова Є.М. Принципи кримінального права: нормативний вимір. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2018. № 14. С. 134-140.

³ Gorunescu M. Criminal Law Principles. International Conference on New Criminal Legislation - Important Phase in the Development of Romanian Law. Bucharest, 21 March. Bucharest : Nicolae Titulescu Univ. 2014. P. 23.

загальноправові принципи властиві для будь-якої галузі права (зокрема, це засади верховенства права, законності, гуманізму, доцільності, рівності, справедливості). Що ж стосується міжгалузевих принципів, то вони властиві лише для окремих галузей права, наприклад: адміністративного та кримінального, у той час як спеціальні (галузеві) принципи характерні виключно для галузі кримінального права, відображаючи її сутність та зміст. До останніх відносяться:

- принцип персоніфікованості (індивідуалізації) кримінальної відповідальності та покарання визначає, що кримінальна відповідальність і покарання повинні бути чітко конкретизованими, індивідуалізованими з огляду на конкретні обставини вчиненого кримінального правопорушення з урахуванням особи винного¹. Тому виправний, виховний зміст сутності покарання потребує детального розгляду на рівні інституціонального та організаційного втілення в установах виконання покарань. У ході осмислення даного принципу важливою є також проблема скорочення сфери суддівського розсуду, суттєво обмежити який, на думку В. О. Самотієвич, можливо шляхом розроблення концепції конкретизації обставин що пом'якшують та обтяжують покарання².

- принцип суб'єктивної осудності. Кримінальна відповідальність ґрунтується лише на суб'єктивній осудності. Об'єктивна осудність відхиляється, оскільки вона не враховує, не припускає участі в діях свідомості та волі. Крім того, винна особа має усвідомлювати всі ознаки складу злочину³.

- принципи пропорційності та необхідності покарання за вчинення злочину. Вказана засада передбачає, що покарання, яке застосовується до особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення, має бути пропорційним до суспільної небезпеки, яку вона становить, та має бути необхідним для досягнення мети покарання. Окрім того, покарання повинно бути належним чином збалансованим та адаптованим до конкретних обставин справи та особистих характеристик засудженого. При визначенні розміру покарання необхідно враховувати такі фактори, як вік, стать, стан здоров'я, раніше судимість та інші обставини.

- принцип «NON BIS IN IDEM» (не двічі за те саме). Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення (ч. 1 ст. 61 Конституції, ч. 2 ст. 7 КК). Цей принцип впливає із п. 7 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, де зазначено, що ніхто не повинен бути вдруге засуджений чи покараний за злочин, за який він уже був остаточно засуджений або

¹ Музика А. А., Горох О. П. Інститут призначення покарання: поняття і загальна характеристика. *Право України*. 2011. № 9. С. 176.

² Самотієвич В. О. (). До питання обмеження суддівського розсуду під час призначення покарання. *Європейські перспективи*. 2019. № 3. С. 76.

³ Кузнецов В. В., Савченко А. В. Кримінальне право України: питання та задачі для підготовки до вступних, семестрових та державних екзаменів: навч. посіб. 2-ге доп. та перероб. вид. Київ: Центр учбової літератури, 2011.

виправданий відповідно до закону¹. Особливе значення врахування цього принципу має значення під час розслідування окремих видів кримінальних правопорушень, наприклад, домашнього насильства (ст. 126-1 КК України). Зокрема, С.Є. Абламський, Ю.В. Лук'яненко та О.С. Бакумов зазначили: «якщо особу раніше притягували до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, то це не виключає можливості притягнення такої особи до кримінальної відповідальності за ст.126-1 КК України. У такому випадку вчинення правопорушення, передбаченого ст.173-2 КУпАП, буде враховуватися для визначення систематичності домашнього насильства, відповідно не буде вважатися порушенням принципу *non bis in idem* при розслідуванні зазначеної категорії кримінального провадження. При цьому в разі, якщо особа вчинила кілька разів домашнє насильство і за кожне таке діяння була притягнута до адміністративної відповідальності, то притягнення за ці діяння до кримінальної відповідальності є порушенням принципу *non bis in idem*. Таким чином, не буде порушенням принципу *non bis in idem* під час розслідування домашнього насильства, коли особу було притягнуто до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП, натомість воно буде враховане для ідентифікації систематичності вчинення домашнього насильства»²;

- принцип превентивності. Вказаний принцип передбачає, що система кримінального правосуддя повинна передбачати запобігання злочинам та захист громадської безпеки.

- принцип повного відшкодування заподіяної шкоди. Вказаний принцип є здійсненням, частковою реалізацією нової концепції кримінального закону - концепції захисту, заміни караючої функції кримінального закону функцією захисту, функцією поновлення порушених прав, інтересів особи. Кара за злочин може і повинна бути лише засобом захисту, а не тільки покарання, як це витікає із змісту ст. 50 КК. Карати - щоб захистити, а не карати - щоб покарати³. У ході осмислення даного принципу ми також приходимо до висновку про те, що не лише покарання, але й примирення винного з потерпілим, винного з суспільством, винного з державою має стати одним із основних моментів, які потребують детального наукового осмислення.

Окремо також можемо виділити окремі принципи, що характерні для науки кримінального права та що органічно впливають із вищевказаних спеціальних (галузевих) принципів:

- принцип широкої участі громадськості в обговоренні актуальних

¹ Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навчальний посібник. Київ: Ваіте, 2014. С. 944.

² Абламський, С. Є., Лук'яненко Ю. В. Особливості початку досудового розслідування домашнього насильства (ст. 126-1 КК України). *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4(99). С. 244-245; Абламський, С. Є., Бакумов, О. С. Застосування принципу Non Bis In Idem під час розслідування домашнього насильства. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 1. С. 45-46.

³ Кузнецов В. В., Савченко А. В. Кримінальне право України: питання та задачі для підготовки до вступних, семестрових та державних екзаменів: навч. посіб. 2-ге доп. та перероб. вид. Київ: Центр учбової літератури, 2011.

проблем кримінального права. Подібна участь може здійснюватися безпосередньо або через законні посередницькі установи, неурядову організацію чи громаду представників¹;

- принцип врахування у кримінально-правових дослідженнях новітніх аспектів науково-технічного розвитку людства. Так, у ході осмислення сутності кримінальних правопорушень проти громадської безпеки важливо враховувати розробку і вдосконалення методів ідентифікації осіб, які знаходяться в людних місцях (у натовпі) на основі відеозаписів². Також у подібних дослідженнях необхідно враховувати радикальні зміни в національній політиці щодо ставлення держави до традиційних видів і способів ведення управлінської діяльності, а також оптимізацію цих заходів до високих світових стандартів³.

- принцип першочерговості наукових пошуків у царині кримінального права, спрямованих на оновлення діяльності існуючих суб'єктів забезпечення національної безпеки, зміну («переформатування», «перезавантаження») національного сектора безпеки відповідно до існуючих соціальних потреб⁴.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні загальні висновки:

1. Спеціальні принципи кримінального права найбільш змістовно та якісно характеризують сутність та зміст відповідної галузі права.

2. Принципи кримінального права – це ключові, основоположні, вихідні засади, ідеї, які лежать в основі функціонування відповідної галузі права.

3. Принципи формують не тільки ідейну основу кримінального права, від них також на пряму залежать напрямки розвитку цієї галузі права, а також й функціонування правовідносин, на врегулювання та упорядкування яких спрямована дія норм досліджуваної галузі права. Наголошено, на важливості врахування у подальших дослідженнях співвідношення динамічності принципів залежно від тих процесів, що відбуваються в суспільстві, та їх збалансованості та узгодженості.

Акцентовано увагу на тому, що саме окреслені у статті принципи найбільш змістовно та якісно характеризують сутність та зміст відповідної галузі права. З метою покращення якості та ефективності функціонування кримінальної галузі права важливим завданнями вітчизняних науковців та українського законодавця є розширення переліку, а також змісту спеціальних принципів кримінального права.

¹ Herasyimiuk K., Martselyak O.V., Kirichenko Y.N., Zhmur N.V., Shmalenko I.I. Principles of integrity and good governance in public administration. *International Journal of Management*. 2020. № 4(11). P. 547.

² Kryvoruchko L., Kucher O., Husieva V., Timush I., Timush D. (). Legal and organizational principles of person identification by appearance during the investigation of criminal offenses in Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2022. № 11(56). P. 84.

³ Salmanova O., Popovich E., Nikitin A., Tesliuk I. Administrative and Legal Principles of the Digitization of Public relations. *Amazonia Investiga*. 2020. № 9(25). P. 420.

⁴ Zahumenna Yu. Conceptual principles of legal reform in the field of national security of Ukraine. Reality of Politics. *Estimates – Comments – Forecasts*. 2022. P. 420.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лактіонова В.В., Таран І.О. Характеристика галузевих принципів кримінального права України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3. С. 214–216.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум: Ун-т внутр. справ, 2000. 704 с.
3. Молдован В. В., Чулінда, Л. І. Правознавство : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 184 с.
4. Колодій А. М. Принципи права України : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
5. Сачко О.В., Тertiшник В.М., Кошови, О.Г. Принципи права в інтеграційній доктрині вдосконалення кримінального законодавства. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 3. С. 66–70.
6. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник для студентів вищих навчальних закладів. 2-ге видання, доповнене і перероблене. Київ : Атіка, 2009. 512 с.
7. Меркулова О. В., Конопельський В. Я. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник. Одеса, 2017. 430 с.
8. Вечерова Є.М. Принципи кримінального права: нормативний вимір. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2018. № 14. С. 134–140.
9. Gorunescu M. Criminal Law Principles. International Conference on New Criminal Legislation - Important Phase in the Development of Romanian Law. Bucharest, 21 March 2014. Bucharest : Nicolae Titulescu Univ.
10. Музыка А. А., Горох О. П. Інститут призначення покарання: поняття і загальна характеристика. *Право України*. 2011. № 9. С. 174–184.
11. Самотієвич В. О. До питання обмеження суддівського розсуду під час призначення покарання. *Європейські перспективи*. 2019. № 3. С. 71–77.
12. Кузнецов В. В., Савченко А. В. Кримінальне право України: питання та задачі для підготовки до вступних, семестрових та державних екзаменів: навч. посіб. 2-ге доп. та перероб. вид. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 392 с.
13. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навчальний посібник. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.
14. Абламський С. Є., Лук'яненко Ю. В. Особливості початку досудового розслідування домашнього насильства (ст. 126-1 КК України). *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2022. №4 (99). С. 234–249. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2022.4.20>.
15. Абламський С. Є., Бакумов О. С. Застосування принципу Non Bis In Idem під час розслідування домашнього насильства. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 1. С. 42-47. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.1.7>.

16. Herasyimiuk K., Martselyak O.V., Kirichenko Y.N., Zhmur N.V., Shmalenko I.I. Principles of integrity and good governance in public administration. *International Journal of Management*. 2020. № 4 (11). P. 545–555.

17. Kryvoruchko L., Kucher O., Husieva V., Timush I., Timush D. Legal and organizational principles of person identification by appearance during the investigation of criminal offenses in Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11 No. 56. Pp. 82–90. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.9>.

18. Salmanova O., Popovich E., Nikitin A., Tesliuk I. Administrative and Legal Principles of the Digitization of Public relations. *Amazonia Investiga*. 2020. Vol. 9 No. 25. P. 418–422.

19. Zahumenna Yu. Conceptual principles of legal reform in the field of national security of Ukraine. Reality of Politics. *Estimates – Comments – Forecasts*. 2022. №4. p. 112–125.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2023

Maryna O. KOLESNYK,

(Sumy branch of Kharkiv National University of Internal Affairs, Sumy, Ukraine)

Natalia O. PRIBYTKOVA,

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

THE ISSUE OF THE CHARACTERISTICS OF SPECIAL (BRANCH) PRINCIPLES OF CRIMINAL LAW

It was found that the principles of criminal law are the key, fundamental, starting principles, ideas that underlie the functioning of the relevant branch of law. It is noted that the principles form not only the ideological basis of criminal law, they also directly depend on the directions of development of this branch of law, as well as the functioning of legal relations, the regulation and ordering of which is aimed at the action of the norms of the studied branch of law. It is emphasized the importance of taking into account in further research the relationship between the dynamics of principles depending on the processes taking place in society and their balance and coherence. This means that even the smallest changes in society should be reflected in the restructuring of the essence of principles based on them.

Keywords: *principles of law, principles of criminal law, classification, general legal principles, special principles.*